

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Розвиток словесно-логічного мислення молодших школярів у процесі ігрової
діяльності

Виконала студентка групи П-4
спеціальності 053 Психологія
САЛОЇД Евеліна Юріївна
Керівник: Галієва О.М.
Рецензент: Седих К. В.
Нормоконтроль: _____ Анастасія ЛАПТЄВА

Запоріжжя
2022

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 65 с., 3 табл., 2 рис., 38 джерел, 3 додатки.

Об'єкт дослідження – словесно-логічне мислення молодших школярів.

Предмет дослідження – процес розвитку словесно-логічного мислення молодших школярів.

Мета дослідження – теоретичний аналіз та емпіричне дослідження проблеми розвитку словесно-логічного мислення молодших школярів у процесі ігрової діяльності.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація); емпіричні (тестування, спостереження); статистичні (кількісна та якісна обробка даних). У дослідженні використано психодіагностичні методики: «Визначення спільних рис» (за С. Максименко) та «Виділення суттєвих ознак поняття» (за Т. Марцинковською).

Актуальність дослідження полягає у тому, що найважливішим періодом у формуванні та розвитку розумових здібностей особистості є саме молодший шкільний вік. Під час навчання у початковій школі закладаються основи розумового розвитку дітей, створюються передумови для підготовки самостійної людини, здатної до аналізу, порівняння, синтезу, абстрагування та узагальнення.

Ігрова діяльність для дитини молодшого шкільного віку має суттєве значення, оскільки активізує логічне мислення, рухає процес пізнання вперед, закладає фундамент для формування розумового світогляду.

Дослідженням словесно-логічного мислення молодших школярів займалися П. Булонський, В. Давидов, Б. Кедров, Г. Костюк, Н. Мартинюк С. Рубінштейн, А. Смірнов, В. Сухомлинський, А. Усова, К. Ушинський, О. Федоренко та інші.

МИСЛЕННЯ, СЛОВЕСНО-ЛОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ, ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, ДІТИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ, ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає у тому, що найважливішим періодом розвитку розумових здібностей особистості є саме молодший шкільний вік. Початкова ланка освіти потребує особливої уваги, бо саме в цьому віці формуються основні навчальні уміння та навички. Під час навчання у початковій школі закладаються основи розумового розвитку дітей, створюються передумови для підготовки самостійної людини, здатної до аналізу, порівняння, синтезу, абстрагування та узагальнення. Психічні процеси молодших школярів формуються інтенсивно, але нерівномірно. Завданням початкової школи є розвиток бажання вчитися, зокрема стимулювання пізнавальних інтересів учня, потреби у розумінні сутності навчального матеріалу як умови успішного навчання в середній школі. У зв'язку з цим вивчення та розвиток словесно-логічного мислення саме в молодшому шкільному віці набуває пріоритетного значення.

Ігрова діяльність для дитини молодшого шкільного віку має суттєве значення, оскільки активізує логічне мислення, рухає процес пізнання вперед, закладає фундамент для формування розумового світогляду. Саме тому її можуть активно використовувати педагоги і психологи у своїй професійній діяльності. Гра повинна сприяти загальному розвитку дитини, служити формуванню її здібностей.

На сьогодні вченими не повною мірою досліджено проблему розвитку словесно-логічного мислення молодших школярів. Але все ж таки проведено досить багато різноманітних експериментальних досліджень саме у цій сфері. Розроблено багато методик діагностики, а також розвивальних ігор різних видів мислення, в тому числі й словесно-логічного. Дослідженням словесно-логічного мислення молодших школярів займалися В. Давидов, Б. Кедров, С. Рубінштейн, А. Смірнов, П. Булонський, Г. Костюк, К. Ушинський, В. Сухомлинський, А. Усова, Н. Мартинюк, О. Федоренко та інші.

У молодших школярів четвертого класу вже має бути сформований інтелектуальний апарат та загально-учбові вміння. Також в них повинно бути розвинуто логічне та алгоритмічне мислення. Проте сказати, що в дітей цього віку добре розвинуто словесно-логічне мислення, не можна, що й зумовило такий вибір теми курсової роботи.

Об'єкт дослідження – словесно-логічне мислення молодших школярів.

Предмет дослідження – процес розвитку словесно-логічного мислення молодших школярів.

Мета дослідження – теоретичний аналіз та емпіричне дослідження проблеми розвитку словесно-логічного мислення молодших школярів у процесі ігрової діяльності.

Завдання дослідження:

- 1) здійснити теоретичний аналіз проблеми розвитку словесно-логічного мислення молодших школярів у процесі ігрової діяльності.
- 2) виявити рівні словесно-логічного мислення молодших школярів.
- 3) розробити ігрову програму щодо розвитку словесно-логічного мислення молодших школярів.
- 4) виявити ефективність ігрової програми щодо розвитку словесно-логічного мислення молодших школярів.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація тощо); емпіричні (тестування, спостереження тощо); статистичні (кількісна та якісна обробка даних). У дослідженні використано психодіагностичні методики: «Визначення спільних рис» (за С. Максименко) та «Виділення суттєвих ознак поняття» (за Т. Марцинковською).

Методологічною основою курсового дослідження є:

1. Ігрова діяльність і навчання являють собою взаємозв'язаний процес у молодшому шкільному віці (В. Давидов, Д. Ельконін та Л. Занкова та ін.).

2. Розвиток словесно-логічного мислення може здійснюватися ізольовано від навчального процесу, воно має бути органічно пов'язане з розвитком предметних умінь (С. Забрамна та І. Подгорецька та ін.).

3. Теорія Л. Тихомирова про сутність поняття «словесно-логічне мислення».

4. Концепція планомірного формування розумових дій П. Гальперіна.

Структура курсової роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 66 сторінки, з яких основний текст – 43 сторінка. Список використаних джерел налічує 38 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВЕСНО-ЛОГІЧНОГО-МИСЛЕННЯ

1.1 Сутність поняття «словесно-логічне мислення»

Для з'ясування суті поняття «словесно-логічне мислення» уточнимо суть поняття «мислення», які трактуються у доробках науковців (О. Зельц, П. Зінченко, О. Киричук та ін.).

О. Зельц вважає, що мислення – це процес опосередкованого й узагальненого відображення людиною предметів і явищ об'єктивної дійсності в їх істотних зв'язках і відношеннях [23, с. 298].

П. Зінченко стверджує, що мислення є підвалиною свідомої діяльності особистості, формування її розумових та інших властивостей. Рівень його розвитку визначає, якою мірою людина здатна орієнтуватися в навколишньому світі, як вона панує над обставинами і над собою [22, с. 207].

За твердженням О. Киричука, що мислення – це передусім психічний процес самостійного пошуку й відкриття суттєво нового, тобто процес опосередкування та узагальнення відображення дійсності під час її аналізу й синтезу, що виникає на основі практичної діяльності й досвіду [34, с. 431].

С. Максименко стверджує, що мислення – процес моделювання реальності з допомогою аксіоматичних положень, що лежить в основі пізнавальної діяльності людини [17, с. 187].

А. Смірнов вважає, що мислення – це психічний процес відображення об'єктивної реальності, який є вищим ступенем людською пізнання [31, с. 89].

За словами В. Татенко, мислення – процес перетворення фактів, інформації, емоцій тощо на цілісне й упорядковане знання [36, с. 72].

За твердженням М. Ярошевського, мислення дає людині можливість пізнавати світ, прогнозувати та передбачувати події [4, с. 67].

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження, щодо розвитку словесно-логічного мислення молодших школярів у процесі ігрової діяльності нами були сформульовані такі висновки:

1. Актуальність дослідження полягає у тому, що найважливішим періодом у формуванні та розвитку розумових здібностей особистості є саме молодший шкільний вік. Під час навчання у початковій школі закладаються основи розумового розвитку дітей, створюються передумови для підготовки самостійної людини, здатної до аналізу, порівняння, синтезу, абстрагування та узагальнення. Завданням початкової школи є розвиток бажання вчитися, зокрема стимулювання пізнавальних інтересів учня, потреби у розумінні сутності навчального матеріалу як умови успішного навчання в середній школі.

2. На основі теоретичних уявлень науковців про зміст та суть поняття «словесно-логічне мислення» нами було зроблено низку узагальнень: словесно-логічне мислення – це головний вид мислення у сфері теоретичного освоєння світу, що досить швидко формується у дітей під час оволодіння науковими поняттями в процесі навчання. Найбільш точним визначенням поняття «словесно-логічне мислення» є трактування цього поняття І. Пасічником. Він стверджує, що словесно-логічне мислення є вищою формою мислення, за допомогою якого людина, з допомогою мовлення, здатна відображати складні зв'язки, відношення, формувати поняття, робити висновки тощо. Розвиток мислення повинен проводитися в ігровій формі, адже гра для дитини є одним з провідних видів діяльності і здатна активізувати усі психічні процеси.

3. Ми з'ясували, що протягом молодшого шкільного віку в дітей формуються мисленнєві операції. Сучасний молодший школяр вже у 23 класі демонструє перші ознаки словесно-логічного мислення. А у 3–4 класі

молодший школяр вміє працювати з діаграмами і таблицями, складати план рішення завдання. Словесно-логічне мислення молодших школярів розвивається та формується через відповідні умови. Основною умовою є систематичне та стабільне навчання. Для максимального ефекту підхід у розвитку словесно-логічного мислення повинен ґрунтуватися на ігровій формі.

4. У процесі вирішення проблеми дослідження ми з'ясували, що провідним видом діяльності молодших школярів є навчання, але гра не втрачає свого психологічного значення та є ефективним засобом розвитку психічних процесів, в тому числі й словесно-логічного мислення. Визначили, що ігрова діяльність розвиває словесно-логічне мислення молодших школярів. Існує декілька видів ігор, які розвивають словесно-логічне мислення дитини: дидактичні, комп'ютерні, сюжетно-рольові та настільні ігри. Найбільш ефективними для розвитку словесно-логічного мислення молодших школярів, на наш погляд, є настільні ігри. Вони спрямовані на розвиток розумових дій, стимулювання знань та удосконалення комунікативних навичок.

5. Для емпіричного дослідження було обрано дві методики: «Визначення спільних рис» С. Максименка та «Виділення суттєвих ознак поняття» Т. Марцинковської.

6. Дослідження словесно-логічного мислення молодших школярів було проведено на базі Нікопольської загальноосвітньої школи № 20. Більшість опитаних молодших школярів середньо обізнані, непогано вміють класифікувати поняття, середньо здатні до абстрагування та оперування поняттями. Разом з тим, приблизно третина опитаних молодших школярів мають низький або знижений рівні словесно-логічного мислення. Такі учні не здатні до виділення суттєвих ознак поняття, умовиводу за аналогією та узагальнень. Проведене дослідження довело, що із класами необхідно проводити корекційну роботу, спрямовано на удосконалення на удосконалення рівня словесно-логічного мислення.

7. Ми розглянули теорію і на основі цієї теорії розробили цикл занять. Він спрямований на розвиток словесно-логічного мислення, через активізацію синтезу, аналізу і порівняння та збагачення поняттєвих запасів мислення за рахунок формування навичок розрізнення та поєднання речей за спільними і відмінними ознаками, вміння мислити цілими поняттями. Цикл проводиться в груповій формі. Цикл складається з 11 занять. Кожне заняття триває 40 хвилин. Цикл реалізовується за 6 тижнів. Кожного тижня психолог проводить 2 заняття. Ми вважаємо, що цикл буде ефективним щодо розвитку словесно-логічного мислення молодших школярів.